

מות משה

(פרקים לב, לד)

ה' מראה למשה את הארץ, מות משה והאבל עליו, שבח משה (פרק לד)

פרק לב

צו ה' למשה לעלות להר נבו, לראות את הארץ ולמות שם (מח-נב)

מח וַיְדַבֵּר ה' אֶל מֹשֶׁה בְּעֶצְמָם הַיּוֹם הַזֶּה לֵאמֹר:
מט עֲלֵה אֶל הַר הָעֵבְרִים הַזֶּה הַר נְבוֹ אֲשֶׁר בְּאֶרֶץ מִזְרָב אֲשֶׁר עַל פְּנֵי יְרֵחוֹ
וְרָאֵה אֶת אֶרֶץ כְּנָעַן אֲשֶׁר אָנֹכִי נֹתֵן לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל לְאֶחְזָה.
נ וּמַת בְּהַר אֲשֶׁר אַתָּה עֹלֶה שְׁמָה
וְהֶאֱסָף אֶל עַמִּיךָ כְּאֲשֶׁר מֵת אֶהְרֹן אֲחִיךָ בְּהַר-הַהָרִי, וַיֶּאֱסָף אֶל עַמִּי
נא עַל אֲשֶׁר מְעַלְתֶּם בִּי בְּתוֹךְ-בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל בְּמִי מְרִיבַת קֹדֶשׁ מִדְּבַר-צֵן
עַל אֲשֶׁר לֹא קִדַּשְׁתֶּם אוֹתִי בְּתוֹךְ-בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל
נב כִּי מִנְּגִיד תִּרְאֶה אֶת הָאָרֶץ, וְשָׁמָּה לֹא תָבוֹא אֶל הָאָרֶץ אֲשֶׁר אָנֹכִי נֹתֵן לְבְנֵי-יִשְׂרָאֵל.

פרק לד

פס' א-ד. משה עולה לראש פסגת הר נבו, ורואה את הארץ שאליה לא יעבור

וַיַּעַל מֹשֶׁה מֵעַרְבַת מִזְרָב אֶל הַר-נְבוֹ (ובהר נבו עלה למעלה יותר אל): רֹאשׁ הַפְּסָגָה אֲשֶׁר עַל פְּנֵי יְרֵחוֹ,
וַיִּרְאֶהוּ ה' אֶת כָּל הָאָרֶץ:
עבר הירדן המזרחי: אֶת הַגְּלַעַד עַד דָּן
הגליל: וְאֶת כָּל נִפְתָּלִי
ההר: הַר אֶפְרַיִם: וְאֶת אֶרֶץ אֶפְרַיִם וּמְנַשֶׁה
הר יהודה: וְאֶת כָּל אֶרֶץ-יְהוּדָה (כולל כנראה נחלת שמעון דן ובנימין הגובלים ביהודה) עַד הַיַּם-הָאֲחֵרֹן (הים המערבי= הים התיכון)
הנגב: וְאֶת הַנֶּגֶב
בקעת הירדן: וְאֶת הַכְּפָר (בקעת הירדן שניתן לתחם אותה מ:) בְּקַעַת-יְרֵחוֹ עִיר-הַתְּמָרִים עַד-צֶעַר (=ועד הקצה הדרומי של ים המלח)
וַיֹּאמֶר ה' אֵלָיו: זֹאת הָאָרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתִּי לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק וּלְיַעֲקֹב לֵאמֹר לְזֶרְעֶךָ אֶתְנֶנָּה, הֲרֵאִיתִיךָ בְּעֵינֶיךָ וְשָׁמָּה לֹא תַעֲבֹר.
רש"י: מַסְמִיכוֹת עֲנִיִּין רֵאִיִּית הָאָרֶץ לְשַׁבְּעָה לְאַבוֹת לֹמוֹדִים שֶׁה' בִּיקֵשׁ מִמֶּשֶׁה לֹמוֹד לְאַבוֹת: אַבְרָהָם יִצְחָק וְיַעֲקֹב שֶׁהוּא קִיִּים אֶת הַשַּׁבְּעָה לָהֶם לְהוֹרִישׁ אֶת הָאָרֶץ לְבְנֵי.
ה' מסיים את העניין ב"שמה לא תעבור" כדי ללמד שאמנם לה' עדיף היה שמשנה גם ייכנס לארץ ויראה את ישראל ממש יושבים בפועל בארץ ומתבססים בה, ואז יספר לאבות על קיום השבועה (שאו קיום השבועה מלא יותר שהרי ישראל לא רק נכנסים אלא ממש יושבים בארץ) אך מכיוון שה' גזר שמשנה לא ייכנס הוא מסתפק בכך שמשנה יספר לאבות את הארץ שהוא רואה ושה' עומד להנחילה לישראל.

מה תכלית (מטרת) הראייה של משה מפסגת הר נבו ?

גם דרש (רש"י) פשט (רמב"ן)

שיטת רש"י:

אין לראות במקומות המוזכרים כאן רק ראייה פיזית, אלא גם רמוז שנותן ה' למשה בקשר למאורעות – העתידיים שיקרו לישראל בארץ: כעת נפרט:

המילים בפס'	האירועים שיקרו
אֶת כָּל-הָאָרֶץ עַד דָּן	הראה לו שהארץ לעתים תהיה שלוה מאויבים ולעתים יהיו לה מציקים. הראה לו את בני דן בתקופת השופטים יעבדו ע"ז (הקמת הפסל שגנבו ממיכה, שופטים-יח) אך גם הראה לו ששמעון (שבט דן) יושיע את ישראל.
וְאֶת כָּל-נַפְתָּלִי	הראה לו את ארץ נפתלי בשלוותה ובחורבנה, וכן הראה כיצד דבורה הנביאה וברק (שבט נפתלי) נלחמים בסיסרא וחילו
וְאֶת אֶרֶץ אֶפְרַיִם וּמְנַשֶּׁה	הראה לו את ארץ אפרים ומנשה בשלוותה ובחורבנה, וכן הראה לו שיהושע (בן שבט אפרים) נלחם במלכי כנען, הראה לו את גדעון (בן שבט מנשה) נלחם עם מדין ועמלק.
וְאֶת כָּל אֶרֶץ-יְהוּדָה	הראה לו את ארץ יהודה בשלוותה ובחורבנה, וכן הראה לו את מלכות בית דוד וניצחונותיהם.
עַד הַיַּם-הָאֲחֵרֹן	הראה לו את ארץ המערב (אזור מישור החוף) בשלוותה ובחורבנה, פירוש אחר: "ים" = יום, כלומר הראה לו את כל המאורעות שעתידיים לקרות לעם עד היום האחרון כלומר עד תחיית המתים.
וְאֶת הַנֶּגֶב	הראה לו את ארץ הדרום, (דרום הארץ), פירוש אחר: הראה לו את מערת המכפלה הנמצאת בחברון הממוקמת בדרום ההר, בדרום הארץ
וְאֶת הַפְּזָר	הראה לו את שלמה היוצק את כלי המקדש, את החומרים לקח ממעבה האדמה באזור כנרת הירדן.

רמב"ן: מפסגת הר נבו ה' הראה למשה את כל הצד הגיאוגרפי-פיזי של עבר הירדן המערבי (ארץ ישראל)
ה' הראה למשה את כל המקומות בארץ ואת הטוב שיש בהם, זאת בכדי לשמח את משה שיראה בעיניו את הטוב
שה' עתיד לתת לעם ישראל שמשה רבנו כל כך אָהָבָם

פס' ה-ו. מות משה וקבורתו

וַיָּמָת שָׁם מֹשֶׁה עֶבֶד-ה' (הכיניו הכי מכובד שיכול להיות לאדם) בְּאֶרֶץ מִזְרָח
עַל פִּי-ה' (מיתת נשיקה, מפה של ה' לפיו של משה "על-פי")

וַיִּקְבְּרֵהוּ אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל בְּאֶרֶץ מִזְרָח מִזְרָח הַיַּרְדֵּן בְּעֵמֶק קְדֵשׁ בְּאֶרֶץ אֲדָמָה (הוא נקבר באזור תחתית החרב בשיפולי החרב מול העיר 'בית פעור' שבנחלת ראובן)
(לא ברור מי קבר את משה כי הנושא של הפועל "ויקבר" חסר:

לכך מביא רש"י שתי דעות: 1. הקב"ה בכבודו קבר את משה. 2. משה קבר את עצמו.)

וְלֹא יָדַע אִישׁ אֶת קְבֻרָתוֹ עַד הַיּוֹם הַזֶּה. (למרות שהתורה מתארת את המקום שבו הוא נקבר הרי שבכל זאת מנעה התורה

כמה השערות לגבי הסיבה שלא יודעים את קבורתו:

1. כדי שלא יבואו לקבור אף-אחד לידו.
2. חזקוני - שלא ידרשו אל המתים' (אולי הכוונה ל'סייאנס') ליד גופתו, אלו סוגי כשפים האסורים על פי התורה.
3. שלא יבואו לעבוד ולראות במקום קבורתו עניין שיש בו כוחות על-טבעיים, דבר שבמהרה יהפוך לעבודה זרה.

וּמֹשֶׁה בֶּן 120 שָׁנָה בְּמָוֶתוֹ, לֹא כָּהֵתָה עֵינָיו (=עיניו לא כהו. רש"י: אפילו לאחר שמת עינו לא כהתה.)

וְלֹא נָס לָחָה (=לא יבש לחלוחית גופו כטבע זקנים שעור גופם מתייבש עם הזמן. רש"י: לאחר מותו לא שלט בנופו ריקבון, נשארה לחלוחית עורו, ותואר פניו לא השתנה.)

פס' ח. האבל על משה

וַיִּבְכּוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת מֹשֶׁה בְּעֶרְבַת מִזְרָח 30 יוֹם, וַיִּתְמוּ יְמֵי בְּכִי אֶבְל מֹשֶׁה

רש"י: **במות אהרון נאמר: "וַיִּבְכּוּ אֶת אֶהֱרֹן וְנִלְטְשִׁים יוֹם כָּל בַּיִת-יִשְׂרָאֵל" ועל משה נאמר: "וַיִּבְכּוּ בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל אֶת מֹשֶׁה"**

ישנם שני הבדלים בין תיאור הבכי על אהרון ועל משה

1. אצל אהרון כתוב "כל" ואצל משה לא כתוב "כל".

2. אצל אהרון כתוב "בית ישראל" ואצל משה "בני ישראל".

מההבדלים לומדים שאצל אהרון בכו גם הנשים (נשים קרויות בתנ"ך "בית ישראל") משום שהוא היה משכין שלום בין איש לרעהו ובין איש לאשתו. אצל משה בכו רק הזכרים.

סיום בשבח משה, ומפעלו הנבואי (ט-יב)

פס' ט. העם מקבל את יהושע, מחליפו של משה

ויהושע בן נון מלא רוח חכמה כי סמך משה את ידיו עליו (אלשיך: הנחמה על מות משה הייתה בכך שיהושע היה מלא ברוח חכמה שקיבל ממשה, ודבריו היו נראים לעם כאילו משה אמרם וכאילו הוא לא מת, והוא מצווה להם מפי ה' דברים.)
וישמעו אליו בני ישראל, ויעשו כאשר צוה ה' את משה.

פס' י. דרגה נבואית גבוהה ביותר

ולא קם נביא עוד בישראל כמשה, אשר ידעו ה' פנים אל פנים.
רש"י: גדולת נבואתו של משה על שאר נביאים מתבטאת גם בכך שמשה היה מדבר עם ה' מתי שרוצה עד כדי כך שכאילו היה 'לבו גס בו' כמו אדם המורגל במשהו וכבר אינו מתלהב מכך.
דוגמאות בהם רואים את העובדה שמשה פונה אל ה' באופן שגרתו: "ועתה אעלה אל ה'.." או: "עמדו ואשמעה מה יצווה ה' לכם".

פס' יא-יב. שליחותו המאופיינת בניסיונות.

לכל האתות והמופתים אשר שלחו ה' לעשות בארץ מצרים לפרעה ולכל עבדיו ולכל ארצו
ולכל היד הקזקה ולכל המורא הגדול אשר עשה משה לעיני כל ישראל.

הערות:

1. בפרקנו יש תוספת על הנאמר בפרק לב.
  - א. פירוט המקומות בארץ כנען שהראה ה' למשה ולא רק לראות את ארץ-כנען באופן כללי. וכן העובדה שמשה רואה את כל הארץ.
  - ב. הזכרת השבועה לאבות
  - ג. תיאור קבורת משה בידי ה'
  - ד. ציון מדויק של המקום בו נקבר.
  - ה. ציון העובדה שאיש לא ידע את מקום קבורתו.
  - ו. גיל משה במותו - 120, מותו לא נבע מזקנה או ממחלה אלא רק ברצון ה'.
2. בפרק לב יש פרט שאין בפרקנו: הסיבה שמשה מת ולא מכניס את בני לארץ - חטא מי מריבה
3. לאחר הציווי למשה, בפרק לב לעלות להר, משה מברך את השבטים הדבר מראה את אהבתו הרבה לישראל.
4. מדרשים המראים שמסירות משה לעם, אותו הוביל 40 שנה, עולה על רצונו האישי להיכנס לארץ:

מדרש א. במדבר רבה, פרשה יט:

אמר לו הקב"ה למשה: באיזה פנים (סיבה) אתה מבקש להיכנס לארץ? משל לרועה שיצא לרעות צאנו של מלך ונשבית (מלקחה בשבי) הצאן. ביקש הרועה להיכנס לפלטרין (לארמונו) של מלך. אמר לו המלך: אם אתה נכנס עכשיו מה יאמרו הבריות שאתה השבית הצאן [שהשארת את הצאן מאחור בשבי ולעצמך דאגת שחזרת לארמון]? אף כאן אמר לו הקב"ה למשה: שבחך הוא שהוצאת שישים רבוא (600,000) וקברתם במדבר ואתה מכניס דור אחר, עכשיו יאמרו: אין לדור המדבר חלק לעולם הבא! אלא תהא בצדן (תמות לצדם, תמות עמם במדבר) ותבוא עמהן (לעולם הבא) הסבר: אם משה היה נכנס לארץ עם הדור החדש, ללא דור המדבר אותו הנהיג, היו אומרים כולם שמשה היה בסדר גמור והעם במדבר היה גרוע ביותר ואין לו חלק לעולם הבא, לכן בא ה' לומר למשה שהוא המנהיג והאחריות לאי כניסת דור המדבר לארץ היא גם עליו, ולכן הוא ימות עם דור המדבר, ואז הדבר יראה לכולם שגם לדור המדבר יש מעלה למרות חטאיו)

מדרש ב. אוצר המדרשים עמ' 364

אמר לו הקב"ה למשה: משה! שתי שבועות נשבעתי: אחת שלא תיכנס לארץ, ושנית שלא אכלה (אשמיד) את ישראל, אם רצונך שאעבור על השבועה ותיכנס לארץ גם-כן, אעבור על השבועה ואכלה (אשמיד) את ישראל (כי כידוע משה דאג לכך שה' יישבע שלא יכלה אותם לאחר חטאיהם הכבדים) אמר לו (משה): ריבונו של עולם, בעלילה (בטענה שאיני יכול להתמודד עמה) אתה בא עלי לתפוס חבל בשני ראשיו, (הכוונה ששום אפשרות אינה כדאית עבורי, כאילו אתה מחזיק חבל בשני הקצוות שלו ולא נותן לי לתפוס אותן) (אני מעדיף ש...) יאבד משה ואלף כיוצא בו (ואלף אנשים כמו משה) ולא תאבד נפש אחת מישראל.

שאלות - מות משה

1. פס' ד. מה משמעות סמיכות עניין ראיית הארץ לשבועה לאבות ? מדוע מסיים ה' במילים: "שמה לא תעבור" ?
2. מה תכלית (מטרת) הראייה של משה מפסגת הר נבו ? דרש (רש"י) הבא שתי דוגמאות, פשט (רמב"ן)
3. פס' ה. איזה ביטוי של שבח נאמר על משה בפסוק ?
4. פס' ה. באיזה סוג של מוות מת משה ? איך מוכיחים זאת מהפסוק ?
5. פס' ו. "וַיִּקְבֹּר אֹתוֹ בְּגִי בְּאֶרֶץ מִזְבֵּחַ מוֹל בֵּית פְּעוֹר". מי קבר את משה ? שתי דעות.
6. פס' ו. "וְלֹא יָדַע אִישׁ אֶת קְבֻרָתוֹ עַד הַיּוֹם הַזֶּה"
מדוע התורה מנעה מאנשים לדעת את מקום הקבורה המדויק ? כלול בתשובתך את דעת 'חזקוני'.
7. פס' ח. "וַיִּבְכּוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת מֹשֶׁה בְּעֶרְבַת מִזְבֵּחַ 30 יוֹם..."
א. מהם שני ההבדלים בין תיאור הבכי על אהרון ועל משה ? ב. מה ניתן ללמוד מההבדלים ?
8. פס' ט. "וַיְהוֹשֻׁעַ בֶּן נּוּן מְלֵא רוּחַ חֲכָמָה כִּי סָמַךְ מֹשֶׁה אֶת יָדָיו עָלָיו"
מה הנחמה לעם בפס' זה על אובדנו של משה ?
9. פס' י. "וְלֹא קָם נְבִיא עוֹד בְּיִשְׂרָאֵל כְּמֹשֶׁה, אֲשֶׁר יָדָעוּ ה' פְּנִים אֶל פְּנִים"
במה לפי רש"י באה לידי ביטוי גדולת נבואתו של משה על שאר נביאים ? הבא לכך דוגמא.
10. א. כתוב 3 תוספות שנאמרו בפרקנו על הנאמר בפרק לב
בעניין מותו של משה ובהכנות לקראת מותו ?
ב. מה מוסיף פרק לב על פרקנו ?
11. מה מוכיחה העובדה שברך משה את השבטים (פרק לג)
לאחר הציווי לעלות להר ולמות שם (פרק לב) ?
12. כתוב מדרש המראה שמסירות משה לעם עולה על רצונו האישי
להיכנס לארץ.

